

LIETUVOS TSR BIBLIOTEKŲ APRŪPINIMO METODINĖ LITERATŪRA KLAUSIMAI

K. SINKEVICIUS

Vystant bibliotekų darbą, žymų vaidmenį vaidina specialioji bibliotekinė literatūra. Metodiniai leidiniai įgalina bibliotekų darbuotojus orientuotis einamuosiuose uždaviniuose, teikia pagalbą, juos vykdant, kelia knygų propagavimo lygį, taupo bibliotekininkų laiką.

Metodinio vadovavimo priemonių sistemoje specialiajai literatūrai skiriama ypatinga vieta. Aprūpinus bibliotekas atitinkamais leidiniais, išaiškinus, kaip jais pasinaudoti, bei organizavus jų panaudojimo kontrolę, galima per palyginti trumpą laiką suteikti kvalifikuotą bei intensyvią metodinę pagalbą praktiškai neribotai plačiam bibliotekų tinklui, ko beveik negalima padaryti, naudojant kitas metodinio vadovavimo formas. Be to, seminarai, kursai, konsultacijos, pagalba vietose ir kitos metodinio poveikio priemonės esti itin efektyvios tada, kai būna atitinkamos literatūros, kuria galima remtis bei pasinaudoti.

Specialioji literatūra sprendžia ne vien tik metodinio vadovavimo klausimus. Ji būtina, ruošiant naujus bibliotekinius kadrus, apmokant specialaus pasiruošimo neturinčius naujai priimtus bibliotekų darbuotojus, supažindinant jaunos darbuotojus su bibliotekų patyrimu ir naujais darbo metodais. Atskirų leidinių, ypač darbo patyrimo aprašymų, paruošimo procesas, įtraukiant platų autorių ratą, atliekant eksperimentus ir pan., padeda ugdyti bibliotekinius kadrus, vystyti bibliotekų darbą.

Iš metodinės literatūros sukūrimo istorijos. Buržuazijos valdymo metais Lietuvoje buvo išleistas tik vienas kitas leidinys bibliotekų darbo klausimais. Valdančiosios klasės mažai rūpinosi liaudies švietimo bei knygos paskleidimo reikalais, bibliotekų tinklas buvo retas, o jų darbo formos neišvystytos.

Didieji pertvarkymai, kurie, atkūrus tarybų valdžią Lietuvoje, palietė visas liaudies švietimo bei kultūros sritis, bibliotekų darbui iškėlė naujus uždavinius ir atskleidė naujas perspektyvas bibliotekoms vystytis. Tarybų valdžios metais dešimteriojai išaugo bibliotekų tinklas bei jų knygų fondai, išsiplėtė skaitytojų ratas, pakito bibliotekinio darbo turinys bei bibliotekos vaidmuo visuomenės gyvenime, susikūrė tokios naujos institucijos, kaip bibliotekinių kadru ruošimo ir jų kvalifikacijų kėlimo sistema, metodinio vadovavimo bibliotekoms sistema ir kt.

Naujose sąlygose kiti reikalavimai iškilo ir specialiajai bibliotekinei literatūrai. Ji turėjo perteikti mūsų bibliotekų darbuotojams tarybinių bibliotekų darbo metodus ir patyrimą, padėti naujai organizuoti bibliotekų

darbą ir vystyti knygos propagandą. Literatūra turėjo padėti, ruošiant bibliotekininkus ir keliant jų kvalifikaciją.

Pirmieji metodiniai leidiniai, kuriais mūsų bibliotekos buvo pradėtos aprūpinti jau 1940—1941 metais, buvo leidiniai rusų kalba. Specialiosios bibliotekinės literatūros leidiniai rusų kalba ypač intensyviai komplektuojami pokariniais metais.

Specialioji literatūra rusų kalba suvaidino ir tebevaidina labai svarbų vaidmenį, vystant bibliotekų darbą respublikoje. Savo darbe ja vadovaujasi mokslinės, specialiosios bei rusiškųjų rajonų masinės bibliotekos. Šia literatūra naudojasi ir kitos bibliotekos, o ypač metodinio bei administracinio vadovavimo bibliotekoms centrai bei bibliotekinių kadrų ruošimo įstaigos.

Centrinių leidyklų leidiniai, pritaikyti paprastai RTFSR bibliotekų darbo sąlygoms, atspindi jų fondų kalbinę sudėtį bei darbo su skaitytojais pobūdį. Nemažinant tos metodinės bei praktinės reikšmės, kurią šie leidiniai turi mūsų bibliotekų darbui, vis dėlto reikia pasakyti, kad jie negali pilnutinai patenkinti respublikos bibliotekų poreikių. Todėl nuo pirmųjų tarybų valdžios metų Lietuvoje kilo realus poreikis aprūpinti bibliotekas metodine literatūra lietuvių kalba, paruošta respublikoje, savo tematika bei išdėstymo pobūdžiu atitinkančia respublikos bibliotekų darbo lygi.

Pokariniais metais besiplečiančiam bibliotekų tinklui buvo keliami uždaviniai aktyviai propaguoti knygas. Propaguoti knygą, ypač kaime, buvo pavesta ir klubams-skaitykloms, kurių tinklas per keletą pokarinių metų išaugo iki 3000. Jų darbui išvystyti buvo reikalinga intensyvi metodinė pagalba. Dalydamasis mintimis apie knygos propagavimą, Kupiškio apskr. Nariūnų klubo-skaityklos vedėjas rašė: „Pastangos dažnai neduoda reikalingų rezultatų tik dėl to, kad dar nepajėgiu kaip reikia dirbti... Kad ir kokia vykusi būtų individuali iniciatyva, vis tiek reikia jai vadovauti, padėti ir organizaciniu, ir metodiniu požiūriu“¹. Panašių minčių to meto spaudoje randame eilėje straipsnių.

Metodinę pagalbą kultūros-švietimo įstaigoms turėjo organizuoti administracinio vadovavimo centras — Kultūros-švietimo įstaigų komitetas. Kauno apskr. Jonavos klubo-skaityklos vedėja „Tiesoje“ kelė jam konkretų reikalavimą — parūpinti ir atitinkamą literatūrą. „Kadangi neturime specialiosios literatūros, būtų labai naudinga, jeigu Kultūros-švietimo įstaigų komitetas parengtų ir periodiškai siuntintų... pamokymus politinėmis-metodinėmis temomis. Tai būtų savos rūšies neakivaizdiniai kursai kultūros-švietimo įstaigų darbuotojams“².

Kultūros-švietimo įstaigų komitetui rūpinantis, jau 1948 m. išeina iš spaudos išverstas į lietuvių kalbą N. Krupskajos straipsnių rinkinys „Bibliotekinis darbas“³, oficialios medžiagos, kurios dalis lietiė ir bibliotekų darbą, rinkinys „Kultūros-švietimo darbuotojo vadovas“ ir „Bibliotekinės technikos minimumas Lietuvos TSR viešosioms bibliotekoms“. Keletą leidinių Komitetas išleido ir vėliau. Be to, nemaža „pamokymų“, įvairių metodinių patarimų bei konsultacijų būdavo jo aplinkraščiuose bei įsakymuose.

Ruošti ir leisti specialiąją literatūrą Kultūros-švietimo įstaigų komitetas įpareigoja taip pat ir pavaldžias jam įstaigas.

¹ Masilionis V. Daugiau metodi io vadovavimo kultūros-švietimo darbuotojams. — „Tiesa“, 1947, birž. 6.

² Sedlerienė E. Į aukštesnį lygį kultūros-švietimo įstaigų darbą. — „Tiesa“, 1947, bal. 6.

³ Respublikoje išleistų specialiosios literatūros leidinių pilni bibliografiniai aprašai pateikiami priede. — K. S.

Zymų vaidmenį šiame darbe suvaidino Lietuvos TSR Knygų rūmai. Jau 1947 m. pabaigoje pasirodo Knygų rūmų išversta, pritaikyta respublikos sąlygoms, papildyta plačiu įžanginiu straipsniu ir dalykine abėcėline rodykle L. Tropovskio „Dešimtainė klasifikacija“.

Lietuvos TSR Knygų rūmai pirmaisiais savo veiklos metais leidinius skyrė mokslinių bibliotekų poreikiams. Iki 1948 m. išleidžiamos spausdinės kataloginės kortelės buvo skirtos mokslinių bibliotekų katalogams⁴. Perdaug plačios to meto masinių bibliotekų fondams buvo ir išleistos „Dešimtainės klasifikacijos“ lentelės. Į didžiųjų bibliotekų fondų poreikius buvo orientuotasi, sudarant ir lietuviškąsias autorines lenteles (išleistos 1949 ir 1958 m.). Ir tik po 1949 m. spaustinės kortelės pradėdamos skirti masinių bibliotekų katalogams, masinėms bibliotekoms išleidžiama „Bendrinės spaudinių aprašo taisyklės masinių bibliotekų katalogams ir bibliografinėms rodyklėms“ ir kt.

Ruošti ir leisti metodinius leidinius jau nuo 1947 m. pavedama ir Respublikiniam metodiniam kabinetui. Jo leidiniai buvo skiriami klubinėms įstaigoms, nors kai kuriais, pvz., „Kaip pravesti skaitytojų konferenciją“ (1948 m. išsp. rotatorium) ir kt., plačiai naudojosi ir bibliotekos.

1948 m. metodinio vadovavimo centru paverčiama ir Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka (iki 1950 m. oficialiai vadinta Centrine biblioteka). Respublikinė biblioteka pradeda leisti ir metodinę literatūrą: 1949 m. išeina biuletenio „Bibliotekų darbas“ du numeriai, 1950 m. — pirmasis tipografinis metodinės medžiagos rinkinys — „Rinkminės literatūros paroda bibliotekoje“ ir kt.

Išleistieji leidiniai buvo išplatinti bibliotekų tinkle, jie padėjo bibliotekų darbuotojams ir jų vadovams nustatyti svarbiausius politinio-masinio darbo uždavinius, leido sutvarkyti bibliotekas tarybinių bibliotekų pavyzdžiu, atsisakyti formatinio fondų sustatymo būdo, skatino ir mokė plėsti masinę knygos propagandą. Specialioji literatūra daug padėjo jau 1948—1949 m. iš esmės pertvarkyti bibliotekas ir žymiai sustiprinti jų vaidmenį ideologiniame darbe.

1950 m. administraciniu atžvilgiu respublika buvo padalyta į 4 sritis. Tai leido sukurti naujus metodinius centrus — sritines bibliotekas. Metodinio vadovavimo funkcijos šioms bibliotekoms, pavadinus jas viešosiomis, buvo paliktos, ir panaikinus sritis 1953 m.

Pirmajame savo veiklos penkmetyje sritinės (viešosios) bibliotekos kasmet paruošdavo po 5—15 įvairios tematikos metodinių leidinių, spausdinamų rotatorium ir išsiuntinėjamų paprastai visų sričių bibliotekoms. Tuo būdu, sritinių bibliotekų sukūrimas reiškė naujo etapo pradžią, apribinant bibliotekas metodiniais leidiniais. Buvo pabandyta įgyvendinti principą — metodinę medžiagą bibliotekoms pateikti reguliariai, planingai ir nenutrūkstamai ir per ją vadovauti bibliotekų darbo turiniui.

Tačiau sritinių (viešųjų) bibliotekų jėgos metodinei medžiagai ruošti buvo labai ribotos. Eilės darbų kokybė buvo žema, o tiražai nepakankami. Ribotas jėgas metodinei literatūrai ruošti bei sritinių (viešųjų) bibliotekų darbui koordinuoti ir jam vadovauti turėjo ir Valstybinė respublikinė biblioteka. Siekiant koncentruoti metodines jėgas, sustiprinti metodinį vadovavimą respublikos bibliotekų tinklui apskritai ir pakelti specialiosios literatūros kokybę, 1955 m. buvo panaikinti viešųjų bibliotekų metodiniai kabinetai ir sustiprintas Respublikinės bibliotekos metodinis skyrius.

Stambiausiu specialiosios literatūros ruošimo ir leidimo centru respublikoje tampa Valstybinė respublikinė biblioteka. Vien tik 1956 m.

⁴ Čyžas T. Lietuvos TSR Knygų rūmų leidinių panaudojimas bibliotekoje. V., 1955, p. 8.

Respublikinė biblioteka išleidžia 6 tipografiniu būdu spausdintus leidinius, t. y. tiek pat, kiek per laikotarpį nuo 1950 iki 1955 metų. 1957—1958 m. išleidžiama dar 13 leidinių. Nuo 1956 m. pabaigos tipografiniu būdu pradamas leisti ir biuletėnis „Bibliotekų darbas“, ir iki 1959 m. pradžios išleidžiama 12 numerių (1949—1955 m. išleista 4 numeriai). Be to, išleidžiama 14 iškarpomų bibliotekinių plakatų.

Respublikinės bibliotekos leidiniai savo turiniu lietė įvairias bibliotekų darbo sritis. Jų tiražas (2000—3000 egz.) buvo pakankamas respublikos bibliotekų tinklui aprūpinti. Betgi leidiniai buvo platinami nemokamai, todėl į kitų žinybų bibliotekas jie paprastai nebepatekdavo.

TSKP CK 1959 m. nutarimu „Dėl bibliotekų darbo būklės šalyje ir priemonių jam pagerinti“ pareikalavo suintensyvinti visų šalies bibliotekų veiklą, pilniau išnaudoti jų knygų fondus, pasiekti, kad bibliotekos aptarnautų kiekvieną gyvenamąją vietovę, kiekvieną šeimą, paversti bibliotekas tikrais politinių, bendrojo lavinimo, mokslinių-techninių, žemės ūkio ir profesinių žinių masinės propagandos centrais, partinių organizacijų atramos punktais, komunistiškai auklėjant darbo žmones.

Vykdam šį nutarimą, dideli uždaviniai iškilo visai metodinio vadovavimo sistemai. Reikėjo sustiprinti vadovavimą bibliotekų darbo turiniui, taip pat sustiprinti vadovavimą, vykdant TSKP Centro Komiteto nurodymus. Metodinio poveikio priemonės reikėjo organizuoti taip, kad būtų pasiekiami kiekviena biblioteka, nežiūrint į jos dydį, veiklos pobūdį ar administracinį priklausomumą.

Ypatingi uždaviniai buvo iškelti Valstybinei respublikinei bibliotekai. Nuo 1960 m. jai buvo pavesta teikti metodinę pagalbą visoms respublikos bibliotekoms, išskyrus technines bibliotekas, Lietuvos TSR Mokslų akademijos bibliotekas bei Valstybinio aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo komiteto sistemos bibliotekas, koordinuoti metodinių centrų darbą.

Vykdam TSKP CK 1959 m. nutarimą, reikėjo peržiūrėti ir specialiosios bibliotekinės literatūros rengimo, išleidimo bei platinimo tvarką, taip pat leidinių turinį.

Siekiant racionaliau panaudoti visų metodinių centrų jėgas, suderinti ir koordinuoti leidinių tematiką bei patikslinti jų paskirtį, 1960 m. buvo sudarytas tematinis perspektyvinis planas 1960—1965 metams. Jis apjungė ne tik Respublikinės bibliotekos ir Knygų rūmų leidinius, bet ir kitų mokslinių bei metodinių centrų: Centrinės mokslinės-techninės bibliotekos, Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. universiteto Mokslinės bibliotekos ir Bibliotekininkystės katedros, Vilniaus kultūros-švietimo technikum, Valstybinės mokslinės medicinos bibliotekos, Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinės bibliotekos ir kt. Svarbiausioji vieta, aprūpinant respublikos bibliotekas metodine literatūra, suvestiniame plane buvo skiriama Valstybinei respublikinei bibliotekai.

Jau 1959 m. pradžioje Respublikinė biblioteka ėmė leisti apmokamus leidinius, platinamus per knygų prekybos tinklą. Juos komplektuoti pradėjo įvairių tipų ir žinybų bibliotekos. Metodinių leidinių poveikio sfera prasiplėtė.

1960 m. buvo atnaujintas laikinai sustojusio „Bibliotekų darbo“ leidimas. Dabar šis leidinys tapo reguliariu (nuo 1961 m. — mėnesiniu), prenumeruojamu informaciniu biuletėniu, darančiu žymų metodinį poveikį visų respublikos bibliotekų darbui.

Per 15 metų, praėjusių nuo pirmųjų bibliotekininkams skirtų knygų išleidimo, jau išėjo 80 atskirų leidinių, neskaitant spausdintų rotatoriūmi, ir 40 „Bibliotekų darbo“ numerių. Tai nemaža lentyna, kuri, nuolatos papildant ją naujais leidiniais, respublikos bibliotekų darbo organizacijai ir turiniui daro didžiulį poveikį.

Naujoji partijos Programa, priimta Tarybų Sąjungos Komunistų partijos XXII suvažiavime, nubrėžia didingą komunizmo pastatymo mūsų šalyje planą. Komunizmas mūsų šalyje bus pastatytas visos liaudies atsidavusiu, kūrybiniu darbu. Komunizmo statybos interesai ir iš bibliotekinių reikalauja kūrybiškai dirbti, siekti maksimaliai panaudoti turimus knygų fondus, kuo plačiau paskleisti knygas masėse, siekti padidinti knygos poveikį mokslui, gamybai, savišvietai. Ir šiame darbe bibliotekiniams pagalbą turi teikti specialioji literatūra.

Iki šiol, leidžiant metodinę literatūrą, jaučiamas tam tikras nuolatinis siekimas išleisti kuo daugiau leidinių, pilniau panaudoti turimas materialines galimybes bei autorių kadrus ir pan. Tomis sąlygomis, kai literatūros labai trūko, kai materialinės galimybės buvo nedidelės ir kvalifikuotų autorių nedaug turėta, ši tendencija buvo sveika. Tačiau ji gali tapti kenksminga, išaugus galimybėms žymiai padidinti metodinės literatūros išleidimą. Praktiniam bibliotekų darbui reikalingas ne begalinis įvairių priemonių, patarimų bei konsultacijų kiekis, o protinga, logiškai pagrįsta, pagal tam tikrus principus sudaryta leidinių sistema.

Dabartiniame specialiosios bibliotekinės literatūros leidimo etape tiek praktiniais, tiek ir teoriniais sumetimais svarbu panagrinti leidinių sistemą, sprendžiant jų turinio bei formos klausimus.

Specialiosios bibliotekinės literatūros leidinių klasifikacijos klausimu. Kiekvienas leidinio tipas turi savo paskirtį ir atitinkamą poveikio sferą, turi savo „amžių“, t. y. tam tikrą intensyvaus praktinio panaudojimo laiką. Norint sukurti metodinių leidinių sistemą, reikia visų pirma nustatyti, kokių tipų leidinius reikia ruošti ir koks turi būti jų savitarpio santykis. O praktikoje metodiniai centrai ne visada tinkamai pasirenka ruošiamam leidiniui tipą, ne visada darniai suderina leidinio paskirtį su jo tipu. Tai mažina leidinio poveikio sferą bei praktinio panaudojimo galimybes, menkina šio darbo efektyvumą.

Pabandyti suklasifikuoti specialiuosius bibliotekinius leidinius pagal jų tipus ir aptarti jų sistemą svarbu ir dėl to, kad beveik niekas tokių bandymų nėra daręs. Vienintelį bandymą galima rasti V. N. Kesenich straipsnyje „Sritinės bibliotekos metodinis darbas“. Jame rašoma: „Metodinė medžiagos turinį gali sudaryti: (1)⁵ nurodymai, kaip šios srities (arba sričių grupės) sąlygose dirbti su literatūra tuo ar kitu klausimu (su žemės ūkio literatūra, gamybine-technine literatūra ir t. t.) arba (2) su konkrečiomis knygomis...; (3) kokios nors priemonės įvykdymo planas ir paaiškinimai prie jo (pvz., bibliotekų paruošimas Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos metinėms, vaikų bibliotekų dalyvavimas „Vaikų knygos savaitėje“ ir t. t.); (4) plati konsultacija atskirais bibliotekų darbo metodikos klausimais (darbas su gyvulininkystės darbuotojais rudens-žiemos laikotarpiu, rajoninės bibliotekos kraštotyrisinis darbas, darbas su jaunimu, pradėjusiu dirbti gamyboje, ir kt.); (5) darbo medžiaga [работе материалы] (garsinių skaitymų, skaitytojų konferencijų, knygų parodų ir plakatų, pasikalbėjimų apie knygas medžiaga ir t. t.); (6) priešakinio bibliotekų patyrimo aprašymai“⁶.

Ši klasifikacija, visų pirma, apima ne visą specialiąją literatūrą, o tik „metodinę medžiagą“ (методические разработки). Antra, terminu „metodinė medžiaga“ čia vadinami ir darbo patyrimo aprašymai, ir konsultacijomis pavadinti praktinių bei metodinių priemonių leidiniai⁷. Jeigu

⁵ Numeracija mūsų. — K. S.

⁶ Методическая работа областной библиотеки. Практическое пособие, М., 1958, с. 41—42.

⁷ TSRS Valstybinė V. I. Lenino v. biblioteka šiuos abu terminus vartoja lygiagrečiai; pvz., leidinys «Методическая работа областной библиотеки» (М., 1958) paantraštyje pavadintas praktine priemone, kai tuo tarpu kitas analogiško turi io ir paskirties

konsultaciją apie bibliotekos darbą „su gyvulininkystės darbuotojais rudens-žiemos laikotarpiu“ dėl sezoniško jos pobūdžio dar ir galima skirti prie metodinės medžiagos leidinių grupės, tai to negalima daryti su čia pat paminėta plačia konsultacija apie „rajoninės bibliotekos kraštotyrinį darbą“ — ji gali būti praktinė arba metodinė priemonė. Ir trečia — šioje klasifikacijoje į vieną lygiagretę eilę pastatyta metodinės medžiagos forma ir turinys, nes, pvz., „nurodymai, kaip dirbti su literatūra tuo ar kitu klausimu“ (1) gali būti pateikti „darbo medžiagos“ (5) arba „kokios nors priemonės įvykdymo plano ir paaiškinimų prie jo“ (3) forma.

Mūsų nuomone, praktikoje susidaro šie specialiosios bibliotekinės literatūros leidinių tipai:

1. Marksizmo-leninizmo klasikų bei N. Krupskajos veikalų, Partijos ir Tarybinės vyriausybės nutarimų ir kitos dokumentinės bei instruktyvinės-direktyvinės literatūros apie bibliotekų darbą leidiniai.

2. Gamybinės-parankinės priemonės.

3. Vadovėliai ir mokymo priemonės.

4. Praktinės arba metodinės priemonės.

5. Metodinė medžiaga.

6. Priešakinio bibliotekų darbo patyrimo aprašymai.

7. Informaciniai, reklaminiai bei bibliotekų populiarinimo leidiniai.

8. Mokslinio tyrimo darbų publikacijos.

Kokius atskirų leidinių tipų fondus turi mūsų bibliotekos ir kaip jie turėtų vystytis?

Dokumentinė bei instruktyvinė-direktyvinė literatūra. Didžiąją reikšmę tarybinei bibliotekininkystei turi V. Lenino mintys kultūros bei ideologinio darbo, politinio švietimo ir ypač bibliotekų darbo klausimais. Šios mintys ypač svarbios dabar, kada Lenino priesako „Taip pastatyti bibliotekininkystę Tarybų šalyje, kad tankus įvairių tipų bibliotekų tinklas laiku aptarnautų visus iki vieno gyventojus jiems reikalinga knyga, tenkintų vis augantį masių poreikimą žinių, plėstų jų akiratį, tenkintų jų poreikius“⁸ vykdymas tapo kasdieninio praktinio bibliotekininkų darbo klausimu.

V. Lenino straipsnių, laiškų bei kalbų bibliotekų darbo klausimais dalis yra išversta į lietuvių kalbą ir išspausdinta Raštuose. Tačiau ši medžiaga chronologine tvarka spausdinama įvairiuose Raštų tomuose, todėl sunku operatyviai ją surasti bei panaudoti. Būtų labai tikslinga jau artimiausiais metais išversti į lietuvių kalbą ir kitus laiškus bei kitą medžiagą ir išleisti teminį rinkinį „Leninas apie bibliotekinį darbą“. Šis rinkinys reikalingas visoms respublikos bibliotekoms, kadrų ruošimo įstaigoms bei metodinio ir administracinio vadovavimo centrums.

Ištisą minčių bibliotekų darbo klausimais enciklopediją teikia N. Krupskajos raštai. Mūsų bibliotekos teturi 1948 m. išleistą straipsnių rinkinį „Bibliotekinis darbas“. Siekiant plačiau supažindinti bibliotekininkus ir su kitais N. Krupskajos darbais, reikia išleisti kapitalinio straipsnių rinkinio „Apie bibliotekinį darbą“⁹ pilną vertimą.

V. Lenino ir N. Krupskajos darbuose nusakyti pagrindiniai tarybinės bibliotekininkystės principai. Jų mintys teorijai ir praktikai turi neišblėstančią reikšmę. Minėtų rinkinių išleidimas respublikos bibliotekoms būtų reikšmingas dešimtims metų.

Ypatingą reikšmę turi Partijos ir Vyriausybės einamojo meto nutarimai, liečiantieji bibliotekų darbą. Jie skelbiami respublikinėje spaudoje,

leidinys — «Краеведческая работа областной библиотеки» (M., 1961) — pavadinatas metodine priemone.

⁸ К р у п с к а я Н. К. Библиотекinis darbas. V., 1948, p. 5.

⁹ К р у п с к а я Н. К. О библиотечном деле. Сборник. M., 1957. 715 с. (Гос. 6-ка СССР им. В. И. Ленина).

„Bibliotekų darbe“, spausdinami rotatoriumi. Tačiau ir šią medžiagą kaupiant bibliotekose, esama netvarkos. Antai tokio svarbaus dokumento, kaip TSKP Centro Komiteto 1959 m. nutarimo „Dėl bibliotekų darbo būklės šalyje ir priemonių jam pagerinti“, kurio vykdymas sudaro ištisą laikotarpį bibliotekų darbo vystyme, teksto atpasakojimo kaimo bibliotekos jau nebeturi, kadangi jis buvo atspausdintas tik 1959 m. spalio 3 d. „Tiesoje“, o laikraščių komplektai pagal taisykles, praėjus dvejiems metams, iš kaimo bibliotekų fondų pašalinami.

Norint, kad dokumentinė, taip pat ir įvairi instruktyvinė medžiaga būtų intensyviai panaudojama, reikia ne tik operatyviai ją paskleisti, bet ir periodiškai išleisti jos rinkinius.

Respublikoje išleisti trys instruktyvinės-direktyvinės medžiagos rinkiniai — „Kultūros-švietimo darbuotojo vadovas“. Pirmajame „Vadovo“ leidime (1948 m.) buvo išspausdinta bibliotekų ir kitų kultūros-švietimo įstaigų darbą einamuju metu liečiantieji visi Partijos bei Vyriausybės nutarimai, taip pat ir kita instruktyvinė-direktyvinė medžiaga — bibliotekų nuostatai ir kt. Antrajame „Vadovo“ leidime (1951 m.) išspausdinti ne tik nauji, bet ir perspausdinti iš pirmojo leidimo nenustoję aktualumo arba galios dokumentai. Tuo būdu, išėjęs 2-ajam „Vadovo“ leidimui, 1-asis nustojo praktinės reikšmės. Kitu principu sudarytas 3-asis „Vadovo“ leidimas — jame tik vienas kitas nenustojęs galios dokumentas perspausdintas iš 2-ojo leidimo. Jam išėjęs, teko naudotis lygiagrečiai abiem „Vadovo“ leidimais.

Praktiniame darbe patogiau naudotis viena knyga. Naujuose „Vadovo“ leidimuose tikslinga perspausdinti ankstesnę praktinės reikšmės nenustojusią direktyvinę medžiagą, ir tik atskirais atvejais nedėti senesniųjų dokumentų, nurodant tai leidinių pratarmėse.

1957 m. išleistas „Kultūros-švietimo darbuotojo vadovas“ beveik ištisai paseno. Naujoji dokumentinė bei direktyvinė medžiaga, kurioje atspindimi šiuolaikiniai bibliotekų darbo uždaviniai ir ypač uždaviniai naujosios partijos Programos šviesoje, išspausdinta įvairiuose šaltiniuose, prireikus surasti juos nepatogu. Reikia parengti ir išleisti naują „Vadovo“ leidimą. Tikslinga būtų operatyvumo dėlei, taip pat siekiant sumažinti apimtį, leisti ne bendrą „Kultūros-švietimo darbuotojo vadovą“, o atskirą „Bibliotekos darbuotojo vadovą“.

Svarbios gairės bibliotekų darbui yra bibliotekininkų suvažiavimai bei konferencijos. Juose susumuojami ir įvertinami pasiektieji rezultatai, nubrėžiamos tolesnio bibliotekininkystės vystymosi kryptys bei uždaviniai. Didelę reikšmę turi pagrindinės jų medžiagos — pranešimų, rezoliucijų, kreipimųsi — paskelbimas.

Tarybų Lietuvos bibliotekininkų pirmosios konferencijos medžiagos dalis buvo operatyviai paskelbta periodinėje spaudoje. Visa medžiaga išėjo atskiru leidiniu. Tačiau šis leidinys pasirodė pavėluotai, praėjus puse metų po konferencijos, kai dalis joje išreikštų minčių jau buvo dalinai nustojusi savo aktualumo.

Apartmentojai dokumentinė, direktyvinė bei instruktyvinė medžiaga reikalinga rūpintis įvairių tipų bibliotekoms. Leidinių parengimu spaudai turėtų rūpintis pajėgiausias metodinio darbo centras — Valstybinė respublikinė biblioteka, pasitelkdama pagalbon kitus mokslinius-metodinius centrus.

Atskirų tipų bei žinybų bibliotekų darbui organizuoti svarbi yra atitinkama žinybinė direktyvinė-instruktyvinė medžiaga, platinama paprastai žinybiniais kanalais. Tikslinga šią medžiagą spausdinti ar bent apie ją referuoti ir „Bibliotekų darbe“, kad su ja galėtų susipažinti įvairių tipų bibliotekų darbuotojai bei metodistai.

Bibliotekų darbas bei knygų fondai tvarkomi pagal specialios instrukcijos — „Bibliotekinės technikos minimumo“ — reikalavimus.

Bibliotekinės technikos principai vieningi visoms šalies bibliotekoms, tačiau, atsižvelgiant į bibliotekų tipą bei skaitytojų pobūdį, instrukcija gali būti individualizuojama. Tuo būdu, turime atskirus „Bibliotekinės technikos minimumus“ masinėms, mokyklinėms, medicininėms, techninėms bibliotekoms. Jų parengimu ir išleidimu rūpinasi atitinkami metodinio bei administracinio vadovavimo centrai.

„Bibliotekinės technikos minimumo“ instrukcija tobulinama, nuolat išeina nauji jos leidimai. Valstybinėms masinėms bibliotekoms lietuvių kalba jau išėjo du (1948 m. ir 1955 m.), o rusų kalba vien tik per pokarinį laikotarpį — šeši šios instrukcijos leidimai.

Visasąjunginių „Minimumų“ instrukcijos prireikus individualizuojamos ir pritaikomos bibliotekų darbui atskirose respublikose. Eilinis lietuviško „Minimumo“ leidimas praktiškai galioja tik iki sekančio visasąjunginio „Minimumo“ leidimo pasirodymo, todėl vertimo, pritaikymo, redagavimo ir spausdinimo darbai neturi būti užtęjami. „Bibliotekinės technikos minimumą“ lietuvių kalba reikia išleisti operatyviai, neplanine tvarka, vos tik pasirodo visasąjunginis leidimas.

Gamybinės-parankinės priemonės. Prie jų priskiriama „Bendrinės spaudinių aprašo taisyklės“, „Bibliotekinės klasifikacijos lentelės“, „Autorinių ženklų lentelės“, ir kiti panašūs leidiniai, bibliotekų darbe vaidinantieji ypatingą vaidmenį. Jų neturint, negalima sutvarkyti knygų fondo ir parengti jo naudotis skaitytojams, sudaryti katalogų ir pan.

Šiais leidiniais pilnutinai yra aprūpintos mūsų kaimo bibliotekos. Jos turi „Trumpąsias klasifikacijos lenteles kaimo bibliotekoms“, V. Kisinienės „Autorines lenteles“, o spaudinių aprašo taisyklės netgi dviejų variantų — plačias („Bendrinės spaudinių aprašo taisyklės masinių bibliotekų katalogams ir bibliografinėms rodyklėms“) ir sutrumpintas (leidinyje „Abėcėlinio katalogo organizavimas kaimo bibliotekose“).

1962 m. išėjus iš spaudos leidiniui „Klasifikacijos lentelės vaikų bibliotekoms“, šių priemonių komplektą turi ir vaikų bei mokyklinės bibliotekos.

Klasifikacijos lentelių iki šiol pasigenda rajoninės, miestų ir kitos kiek stambesnės bibliotekos. L. Tropovskio „Dešimtainė klasifikacija“ (1947 m.) paseno ir praktiškai nenaudojama jau dešimt metų, „Trumposios klasifikacijos lentelės kaimo bibliotekoms“ joms yra per daug siauros, o naudotis lentelėmis rusų kalba, klasifikuojant lietuviškas knygas, neparanku. Platesnės klasifikacijos lentelės lietuvių kalba yra reikalingos ir mokslių bei mokymo įstaigų bibliotekų fondams lietuvių kalba klasifikuoti, taip pat studentams bibliotekininkams. Todėl tikslinga būtų kuo greičiau išspausdinti rusų kalba išėjusių „Bibliotekinės klasifikacijos lentelių masinėms bibliotekoms“¹⁰ respublikos bibliotekoms pritaikytą vertimą. Šios lentelės jau išleistos ukrainiečių, uzbekų, kazachų, kirgizų, gruzinų kalbomis.

Stambiosios respublikos bibliotekos vadovaujasi atitinkamomis klasifikavimo lentelėmis bei aprašo taisyklėmis rusų kalba. Kadangi šių bibliotekų nedaug ir jų fondų pobūdis individualus, išleisti joms skirtas gamybinės-parankines priemones lietuvių kalba atskirai nėra tikslinga.

Gamybinių-parankinių priemonių leidimas respublikoje nėra koordinuotas, jas ruošia ir Lietuvos TSR Knygų rūmai, ir Valstybinė respublikinė biblioteka. Knygų rūmai aktyviai dalyvavo, paruošiant ir išleidžiant „Bendrinę spaudinių aprašo taisyklių...“ (1955 m.) 1-ąjį leidimą, o Vals-

¹⁰ Таблицы библиотечной классификации для массовых библиотек. 2-ое изд. М., Изд-во Всесоюзной книжной палаты, 1961. 189 с.

tybinė respublikinė biblioteka parengė sutrumpintą jų variantą leidinyje „Abėcėlinio katalogo organizavimas kaimo bibliotekose“ (1958 m.). Knygų rūmai išleido L. Tropovskio „Dešimtąją klasifikaciją“ (1947 m.), „Trumpųjų klasifikacijos lentelių kaimo bibliotekoms“ I-ąjį leidimą (1958 m., leidinyje „Sisteminis katalogas“) ir yra paruošę spaudai „Bibliotekinės klasifikacijos lentelių masinėms bibliotekoms“ vertimą. Savo ruožtu Valstybinė respublikinė biblioteka parengė ir išleido „Trumpųjų klasifikacijos lentelių kaimo bibliotekoms“ 2-ąjį leidimą (1961 m.), taip pat „Klasifikacijos lenteles vaikų bibliotekoms“ (1962 m.).

Lietuvos TSR Knygų rūmų ir Valstybinės respublikinės bibliotekos darba, rengiant specialiąją bibliotekinę literatūrą, reikėtų suderinti. Knygų rūmai, būdami bibliografinio darbo bei centralizuoto katalogavimo centru, negali atsakyti mokslinio-metodinio darbo spaudinių aprašo bei klasifikavimo srityje. Tuo būdu, jiems gali būti pavesta aprūpinti ir bibliotekų tinklą aprašo bei klasifikavimo parankinėmis priemonėmis. Respublikinei bibliotekai, savo ruožtu, reikia pavesti sutelkti dėmesį į kitų tipų leidinių rengimą, ir nesudaryti joje antrojo centro, tyrinėjančio spaudinių aprašo bei klasifikavimo klausimus.

Spaudinių aprašo taisyklėse ir klasifikacijos lentelėse nuolatos daroma pakeitimų. Apie juos bibliotekininkai informuojami per vadinamąsias metodines korteles, siuntinėjamas kartu su spausdintųjų kortelių komplektais. Ši informacija patogi bibliotekoms, prenumeruojančioms korteles, ir bibliotekininkams, turintiems galimybę sekti jų kompleksus. Tačiau ji nepatogi kitoms bibliotekoms bei kitiems bibliotekininkams, taip pat pedagoginiam darbui. Reikėtų todėl pakeitimus spausdinti ir atskiruose lapeliuose, kuriuos būtų galima įklijuoti į knygas, taip pat apie pakeitimus plačiau informuoti biuletenyje „Bibliotekų darbas“.

Vadovėliai ir mokyimo priemonės. Šie leidiniai skiriami bibliotekininkystės teorijos bei praktikos įsisavinimui tiek besimokantiems įvairiose stacionarinėse mokyklose, tiek ir neakivaizdiniu būdu bei savarankiškai. Turint galvoje didžiulį naujų kadro ruošimo užmojų bei perspektyvas, bendroje specialiosios literatūros sistemoje vadovėliai turi užimti labai žymią vietą. Be to, vadovėliai yra svarbi priemonė ir specialų pasiruošimą turintiems bibliotekininkams praktikams pakartoti pamirštiems dalykams ir pan.

Iki šiol vadovėlių lietuvių kalba trūko. Technikumas teturi vieną vadovėlį — V. Denisjevo „Bendrąją bibliografiją“, o aukštoji mokykla — nė vieno. Nieko neišleista, be programos, vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų gamybinėms bibliotekininkystės klasėms.

Vadovėlių stoka trukdo racionalizuoti ir tobulinti apmokymo procesą, verčia neproduktyviai eikvoti laiką užsirašinėjimams bei mokymuisi iš nevadovėlinio tipo leidinių.

Lietuvos TSR Valstybinis aukštojo ir vidurinio specialiojo mokslo komitetas yra užplanavęs išleisti fondų ir katalogų organizacijos, bibliotekininkystės bei bibliografijos kursų vadovėlius aukštajai mokyklai. Jais galės pasinaudoti ir technikumų moksleiviai.

Pagal bibliotekininkų ruošimo planus žymų vaidmenį ateityje vaidins bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų gamybinio apmokymo bibliotekininkystės klasės. Joms reikalingas atskiras vidurinei mokyklai pritaikytas bibliotekininkystės-bibliografijos kurso vadovėlis. Jo paruošimą turėtų organizuoti Švietimo ministerija.

Kiekvienais metais į bibliotekinį darbą įsitraukia dar daug specialaus pasiruošimo neturinčių naujų bibliotekininkų. Užtenka palyginti šiuos statistinius duomenis. 1961 m. VVU ir Vilniaus kultūros-švietimo technikumų bibliotekininkystės specialybės stacionarinis skyrius baigė 57 jauni specialistai ir 100 naujų darbuotojų paruošta mokinystės keliu.

1962 m. sausio 1 d. vien tik valstybinėse masinėse bibliotekose buvo 665 darbuotojai, turintieji mažesnį kaip vienerių metų bibliotekinio darbo stažą¹¹. Kitaip sakant, vien tik valstybinėse masinėse bibliotekose 1961 m. buvo įdarbinta daugiau kaip 500 žmonių, neturinčių specialaus bibliotekinio išsilavinimo. Reikėtų sukurti specialų vadovėlį pradedantiems bibliotekininkams, kad jie galėtų savarankiškai susipažinti su bibliotekinin-kystės pagrindais, palaipsniui įsisavinti bibliotekų darbo metodiką.

Vadovėlis pradedantiems bibliotekininkui yra V. Denisjevo knyga „Masinės bibliotekos darbas“ Tačiau lietuviškasis šios knygos leidimas yra verstas iš 1948 m. išleisto originalo, nepapildytas nauja medžiaga ir nepritaikytas respublikos sąlygoms. Praktiniam naudojimui dabartiniu metu jis visiškai netinka.

Stabilizuojantis bibliotekų kadrams, plečiantis kadrų ruošimo įstai-gų darbu ir ypač plečiantis bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų gamybinio apmokymo bibliotekinin-kystės klasių darbui¹², priimamų į darbą specialaus pasiruošimo neturinčių žmonių mažės. Tačiau tai nereiškia, kad populiarius bibliotekinin-kystės vadovėlis pradedantiems bibliotekininkams neturi perspektyvos. Toks vadovėlis dar ilgą laiką bus reikalingas tiek naujiems etatiniams bibliotekininkams, tiek ir vis gausėjantiems ne-etatiniams visuomeniniams bibliotekininkams apmokyti.

Vadovėlių sukūrimas turės įtakos visam bibliotekų darbui respubli-koje, taip pat įneš pataisų ir į metodinio vadovavimo bei metodinių lei-dinių sistemą.

Praktinės, arba metodinės, priemonės. Praktinėmis priemonėmis va-dinami vadovėliai bibliotekininkams praktikams. Jų tikslas, tipišką tokio pobūdžio leidinio „Kaimo biblioteka“ pratarmės žodžiais tariant, „duoti pagrindines žinias... bibliotekos darbo turinio ir organizacijos klausimais ir suteikti praktinę pagalbą bibliotekininkui kasdieninėje jo veikloje“¹³.

Praktinės priemonės skiriamos ne naujiems darbuotojams apmo-kyti, o tiems, kurie jau turi tam tikrą bibliotekinin-kystės teorijos bei prak-tikos žinių minimumą. Todėl jose iš pat pirmųjų puslapių be papildomų paaiškinimų pradedamos naudoti įvairios teorinės bei praktinės sąvokos ir terminai.

Praktinės priemonės gali būti dviejų rūšių — kompleksinės, liečian-čios tam tikro bibliotekų tipo viso darbo kompleksą, ir teminės, liečian-čios atskirą darbo barą vieno tipo arba įvairiose bibliotekose.

Lietuvos TSR sąlygose kompleksines praktines priemones tikslinga išleisti tik kaimo bibliotekoms ir mokyklinėms bibliotekoms, nes jų tink-las yra gausus ir darbo apimtis ne per daug didelė. Kitoms bibliotekoms — rajoninėms, vaikų, miesto ir pan., — kurių respublikoje yra nedaug, kompleksines priemones ruošti ir mažais tiražais leisti būtų nerentabiliu. Šių bibliotekų aprūpinimo praktinėmis priemonėmis klausimą reikia spręsti: 1) komplektuojant atitinkamas priemones rusų kalba, išleistas visasą-junginių metodinių centrų; 2) rengiant temines praktines priemones ak-tualiais įvairių — rajoninių, miesto, profsąjunginių, kaimo ir kt. — bib-liotekų darbo klausimais, pavyzdžiui, „Atvirųjų fondų organizavimas ma-sinėje bibliotekoje“, „Vadovavimas skaitymui masinės bibliotekos abone-mente“ ir pan.; 3) atskiras temines praktines priemones spausdinant

¹¹ Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Planų-finansų skyriaus archyvas, forma V—III-s už 1961 metus.

¹² Turimais duomenimis, gamybinio apmokymo bibliotekinin-kystės klasės veikia: nuo 1960 m. — 4 vidurinėse mokyklose (apie 50 mokinių), nuo 1961 m. — 16 mokyklų (apie 180 mokinių), nuo 1962 m. — 17 mokyklų (apie 300 mokinių).

¹³ Сельская библиотека. Практическое пособие для сельского библиотекаря. М., 1956, с. 3.

rotatorium ribotais tiražais, pavyzdžiui, „Rajoninės bibliotekos metodinis darbas“¹⁴ ir pan.

Respublikos kaimo bibliotekininkai turi vertingą praktinę priemonę — knygos „Kaimo biblioteka“ vertimą, papildytą vietine medžiaga ir pritaikytą respublikos bibliotekų darbo sąlygoms.

Išleista nemaža ir teminių praktinių, arba metodinių, priemonių, skirtų daugiausia irgi kaimo bibliotekoms.

Metodinio darbo centrai išleidžia leidinius, kuriuose greta vadina-mojo metodinio straipsnio, turinčio visus metodinės, arba praktinės, priemonės požymius, dedama kitokia medžiaga — darbo patyrimo aprašymai, metodinė medžiaga ir pan. Gali būti šitaip sudaryti metodinės-bibliografinės medžiagos leidiniai, skirti padėti bibliotekoms propaguoti TSKP suvažiavimų medžiagą, įsijungti į eilines politines bei ūkines kampanijas ir pan. Čia ir metodinis straipsnis, ir metodinė medžiaga biblio-tekų darbe būna aktualūs maždaug vienodą laiką tarpą. Šitaip gali būti sudaromi ir kiti leidiniai. Antai leidinyje „Gamtos mokslų literatūros propaganda masinėse bibliotekose“ (1958 m.) tiek metodinis straipsnis, tiek ir metodinė medžiaga gamtos mokslų žinių propagavimui organizuoti sensta pamažu ir gali būti bibliotekos panaudota vienodą laiką.

Tačiau toks skirtingos medžiagos jungimas racionalus ne visiems leidiniams. Antai leidinyje „Kaip organizuoti literatūrinės skaitytojų konferencijas bibliotekoje“ (1952 m.) metodinis straipsnis, išaiškinantis bendrą skaitytojų konferencijų pravedimo metodiką, galėjo ilgai nenustoti savo praktinės reikšmės, tuo tarpu metodinė medžiaga atskiriems grožinės literatūros veikalams skaitytojų konferencijose apsvarstyti paseno, praėjus keleriems metams.

Tas pat atsitiko ir su leidiniu „Sisteminis katalogas“ (1958 m.). Čia išspausdintos klasifikacijos lentelės, praėjus keleriems metams, paseno ir, išėjus jų antrajam leidimui, iš bibliotekų fondų gali būti pašalintos kaip nereikalingos. O metodinis straipsnis, aptariantis bendrą sisteminio katalogo sudarymo metodiką, neskaitant kai kurių detalių, nepaseno ir gali būti panaudojamas eilę metų. Tačiau panaudoti jį metodiniame arba pedagoginiame darbe yra sunku, nes, jį rekomenduojant, skaitytojui tuo pačiu pateikiamos ir pasenusios bei nenaudojamos klasifikacijos len-telės.

Netikslinga taip pat į vieną tematinį rinkinį jungti praktinę prie-monę su darbo patyrimą nušviečiančiais straipsniais. Tokiuose rinkiniuose neišvengiami platūs minčių pasikartojimai tarp metodinio straipsnio ir patyrimo aprašymų. Be to, skaitytojui, nagrinėjančiam kurį nors siaurą klausimą, būtina perskaityti ne tik atitinkamą metodinio straipsnio skirsnį, bet ir visus darbo patyrimą nušviečiančius straipsnius. Biblio-tekų darbo patyrimo pavyzdžiai turi organiškai įsilieti į visą leidinio tekstą.

Praktinės priemonės skiriamos palyginti ilgam naudojimui, todėl ne-reikia jų perkrauti antraeile medžiaga bei greitai senstančiais pavyz-džiais.

Augant bibliotekų darbuotojų kvalifikacijai bei specialistų procentui bendroje jų sudėtyje, sukūrus vadovėlius ir mokymosi priemones, prak-tinių priemonių vaidmuo bendroje specialiosios literatūros leidinių siste-moje keisis. Praktinės priemonės vis dažniau bus skiriamos ne elementa-riems bei nusistovėjusiems, o naujiems bibliotekų darbo klausimams

¹⁴ 1960 m. išleistas P. Mikelinskaitės „Rajoninė biblioteka — metodinio vadovavimo centras kaimo bibliotekoms“ nėra tipingas šios rūšies leidinys. Jį ruošiant, buvo ma-nyta spausdinti tipografiniu būdu dideliu tiražu, ir todėl jame pateikiami ir kaimo biblio-tekininkams skirti nurodymai, kaip pasinaudoti rajoninės bibliotekos metodine pagalba.

nušviesti. Šio tipo leidiniai turės išaiškinti bibliotekininkams, kaip vykdyti naujas, plačias bibliotekų darbui keliamas užduotis ir suteikti praktinę pagalbą, jas vykdamant.

Metodinė medžiaga. Metodine medžiaga vadinami leidiniai, skiriami operatyviai padėti bibliotekoms vykdyti eilinius darbo uždavinius, organizuoti masinio darbo priemones, propaguoti atskiras konkrečias knygas ir pan. Jų vaidmuo bibliotekų darbe labai didelis. Knygos propagavimo bibliotekoje kryptis ir lygis priklauso ne tik nuo bibliotekininko pasiruošimo, sugebėjimų bei iniciatyvos, bet ir nuo jam teikiamos pagalbos lygio.

Respublikos bibliotekoms įvairūs metodiniai centrai kiekvienais metais pateikia nemaža metodinės medžiagos, išleidžiamos atskirais leidiniais, skelbiamos „Bibliotekų darbe“, spausdinamos rotatorium, o kartais ir tiesiog rašomąja mašinėle. Respublikos bibliotekos dažnai pasinaudoja, savarankiškai pritaikydamos vietas sąlygoms, ir visasąjunginių metodinių centrų parengta metodine medžiaga, atspausdinta atskirais leidiniais bei žurnaluose «Библиотекарь», «Клуб», «Культурно-просветительная работа», «Календарь знаменательных и памятных дат».

Metodinė medžiaga — pats judriausias specialiosios literatūros tipas. Ji greitai sensta, ir bibliotekos turi būti itin operatyviai ja aprūpinamos. Gyvenimas iškelia bibliotekoms vis naujų uždavinių, vis naujų temų knygai propaguoti, fondai papildomi vis naujais spaudiniais, ir metodinė medžiaga turi padėti bibliotekų darbuotojams nustatyti, kurias knygas pirmoje eilėje propaguoti ir kaip jas propaguoti. Anksčiau išleistoji metodinė medžiaga bibliotekų darbe panaudojama daug rečiau, ir, be to, panaudojant ją, reikia papildyti naujais leidiniais, atnaujinti.

LTSR Valstybinė respublikinė biblioteka leidžia palyginti stambius metodinės medžiagos rinkinius. Juose pateikiama medžiaga įvairioms masinio darbo priemonėms praveisti — skaitytojų konferencijoms bei literatūriniais ar teminiams vakarams, bibliografinėms apžvalgoms, knygų parodomis rengti, bibliotekiniams plakatams paruošti ir pan. Kiekviena biblioteka turi galimybę pasirinkti jai labiausiai prieinamas formas, atitinkančias turimus fondus bei skaitytojų pobūdį. Be to, toks rinkinys, papildant nurodytą jame literatūrą naujais leidiniais, gali būti praktiškai naudojamas ilgesnį laiko tarpą. Ilgam naudojimui buvo skirti metodinės medžiagos rinkiniai „Vladimiras Leninas“ (1960 m.), „Kovų ir pergalių keliu“ (1960 m.) ir kt.

Tačiau stambiam rinkiniui paruošti ir išleisti reikia daugiau laiko. Operatyviam bibliotekų aprūpinimui metodine medžiaga ypač naudotina periodinė spauda, smulkūs metodiniai leidiniai, lapeliai.

Stambiausias metodinės medžiagos ruošimo ir leidimo centras yra Respublikinė biblioteka. Be jos, šią medžiagą ruošia ir leidžia viešosios bibliotekos, žinybiniai metodiniai centrai. Siekiant racionaliau panaudoti metodistų jėgas bei pagerinti leidinių kokybę, tikslinga būtų pavesti metodinę medžiagą ruošti pagal vieningą planą įvairių bibliotekų darbuotojams, koncentruojant jos išleidimą Respublikinėje bibliotekoje. Atskiri žinybiniai metodiniai centrai turėtų leisti tokią metodinę medžiagą, kuri tinka tik jų vadovaujamo tinklo bibliotekoms.

Metodinėje medžiagoje, skirtoje knygos propagavimui išvystyti, galima išskirti tris sudėtines dalis: čia, pirma, išaiškinama, kodėl svarbu šią literatūrą propaguoti, antra — kokiomis formomis ją propaguoti ir trečia — kokias konkrečias knygas propaguoti. Kylant bibliotekininkų dalykiniam ir idėjiniam-politiniam lygiui, vis rečiau metodinėje medžiagoje reikia aiškinti atskirų knygų (ar temų) propagavimo reikšmę. Dėl tų pačių priežasčių, taip pat daugėjant atitinkamų vadovėlių bei praktinių

priemonių, mažėja būtinumas metodinėje medžiagoje aiškinti knygos propagavimo formas ir metodus. Metodinė medžiaga neturi kartoti visiems žinomų arba literatūroje nušviestų dalykų, atskirais atvejais gali būti pateiktas tik šios literatūros sąrašas arba apžvalga. Metodinės medžiagos sudėtyje nemažėja tik trečiosios, bibliografinės dalies vaidmuo. Tuo būdu, perspektyvoje metodinė medžiaga vis labiau artės prie rekomendacinės bibliografijos leidinių. Antrą vertus, didėjant skaitytojų poreikiams, įvairėjančią knygų produkcijai bei augant bibliotekų fondams, rekomendacinė bibliografija vaidins vis didesnę vaidmenį, padėdama bibliotekininkui atrinkti ir propaguoti knygas atskiroms skaitytojų grupėms.

Priešakinio bibliotekų darbo patyrimo aprašymai. Bibliotekininkystės vystymo respublikoje uždaviniai reikalauja peržiūrėti ir priešakinio bibliotekų darbo patyrimo nagrinėjimo bei propagavimo būklę.

Vadovaujant bibliotekų darbui, ypač svarbu laiku pastebėti teigiamą jų patyrimą, tinkamai jį įvertinti, išanalizuoti, apibendrinti, paskleisti ir pasiekti, kad visos bibliotekos dirbtų pirmūnų pavyzdžiu. Patyrimui paskleisti plačiai naudojama spauda — straipsniai bendrojoje bei specialiojoje periodikoje, atskiri leidiniai. Neliesdami šio klausimo visumoje, su stokim tik ties darbo patyrimo aprašymu, spausdinimu bei paskleidimu.

Pirmūnų darbo patyrimui propaguoti respublikoje išleista eilė brošiūrų, nemaža straipsnių išspausdinta „Bibliotekų darbe“. Metodistai yra įsisavinę darbo patyrimo nagrinėjimo metodiką, naudoja įvairias aprašymo formas.

Išnagrinėjant ir aprašant bibliotekų darbo patyrimą, ypatingą vaidmenį vaidina Respublikinės bibliotekos metodistai. Iš 5 monografinio pobūdžio brošiūrų — darbo patyrimo aprašymų — jie paruošė 4. Mūsų apskaičiavimu, apie pusę visų informaciniame biuletenyje „Bibliotekų darbas“ spausdinamų straipsnių, nušviečiančių darbo patyrimą, yra parašę Respublikinės ir viešųjų bibliotekų darbuotojai.

Kvalifikuotų metodistų dalyvavimas, nagrinėjant ir aprašant bibliotekų darbo patyrimą, yra teigiamas reiškinys. Tačiau į šį darbą reikia plačiau įtraukti ir pačius įvairių bibliotekų darbuotojus. Paprastai bibliotekininkas, sugebėjęs išvystyti savo bibliotekos darbą ir pasiekti aukštų rezultatų, sugeba jį išanalizuoti ir aprašyti. Kai darbo patyrimą aprašo patys bibliotekų darbuotojai, jie turi objektyvių galimybių pilniau atskleisti darbo metodus, parodyti kovos dėl geresnių rezultatų procesą ir pasisekimų „paslaptis“.

Eilė spausdinamų darbo patyrimo aprašymų, ypatingai straipsnių, yra ataskaitinio pobūdžio. Šis reiškinys nėra būdingas vien tik respublikai. Prof. J. Grigorjevas rašo: „Darbo patyrimo propagavimas turi pažintinę reikšmę tik tuo atveju, jei nurodoma, kokiais metodais dirbant, pasiekti laimėjimai viename ar kitame darbo bare. Tuo tarpu mūsų straipsniai dažnai dar būna bendro pobūdžio, praneša tik apie rezultatus, neparodydami, kaip tie rezultatai pasiekti“¹⁵.

Norint išvengti ataskaitinio pobūdžio straipsnių, reikia daugiau dirbti su autoriais, supažindinti juos su darbo patyrimo nagrinėjimo bei aprašymo uždaviniais ir metodika, ruošti konsultacijas apie darbo patyrimo aprašymą.

Darbo patyrimo aprašymus reikia operatyviai paskleisti. „Priešakinio patyrimo nagrinėjimas ir paskleidimas, — kaip nurodo O. Čubarjanas, — turi būti aktyvus. Tai ne atskirų bibliotekų veiklos teigiamų faktų kolekcionavimas, o operatyvus ir veiksmingas vadovavimas, įdiegiant j visų

¹⁵ Григорьев Ю. О путях развития советского библиотековедения. — «Библиотекарь», 1961, № 4, с. 19.

bibliotekų praktiką labiausiai tobulus bibliotekinio darbo būdus ir metodus“¹⁶.

Panašias išvadas padarė ir Respublikinė biblioteka. 1960—1961 m. darbo patyrimo aprašymus ji leido rinkiniais. Buvo išleisti rinkiniai „Iš kaimo bibliotekų darbo patyrimo“ — jo turinį sudarė 11 straipsnių — ir „Biblioteka kovoje prieš religinius prietarus“ — 8 straipsniai, numatyta išleisti rinkinį „Iš rajoninių bibliotekų darbo patyrimo“. Tačiau rinkinio sudarymas užsitęsia, dalis parašytųjų straipsnių kurį laiką guli be naudos ir sensta. Be to, siekiant išvengti pasikartojimų, atskirus straipsnius tenka perdirbinėti, trumpinti ir pan. Išleisti minėtąjį rinkinį biblioteka atsisakė¹⁷, ir 1962 m. teišleido rinkinį tema „Žemės ūkio literatūros propaganda bibliotekose“, į kurį įdėti tik 4 straipsniai — darbo patyrimo aprašymai. Be to, šiame rinkinyje yra dar trumpas metodinis straipsnis ir keli puslapiai metodinės medžiagos.

Priešakiniam bibliotekų darbo patyrimui paskleisti reikia naudoti operatyvesnes formas — atskiras brošiūras, lapelius, biuletenį „Bibliotekų darbas“.

Iki šiol buvo spausdinami, kaip taisyklė, valstybinių masinių bibliotekų darbo patyrimo aprašymai. Visų bibliotekų išvystymo uždaviniai reikalauja nagrinėti ir skleisti ir kitų tipų ir tinklų bibliotekų darbo patyrimą.

Darbo patyrimo nagrinėjimo ir paskleidimo reikšmė plati ir įvairiapusiška. Darbo patyrimo nagrinėjimo procesas gali būti panaudotas pačių bibliotekininkų ugdymui. Skirtingai nuo kitos metodinės literatūros, darbo patyrimo aprašymai, parodydami ne tai, kaip „reikia dirbti“, o tai, kaip, kokiais metodais „jau dirbama“ ir kokie rezultatai jau pasiekti, ne tik padeda kitų bibliotekų darbuotojams gerinti savo darbą, bet ir mobilizuoja juos, skatina jų iniciatyvą. Darbo patyrimo nagrinėjimai būtini moksliniame-metodiniame darbe, sprendžiant bibliotekininkystės teorijos bei praktikos problemas, ruošiant vadovėlius, praktines priemones bei kitus leidinius.

Informaciniai, reklaminiai bei bibliotekų populiarinimo leidiniai. Tai bibliotekų vadovai, atmenos skaitytojams ir kiti leidiniai, kurių tikslas — supažindinti skaitytojus su biblioteka (arba bibliotekomis) ir padėti pasinaudoti jų fondais. Skirtingai nuo kitos metodinės literatūros, šie leidiniai, žinoma, ne be išimčių, skiriami ne bibliotekų darbuotojams. Juos ruošia, paprastai, ne metodiniai centrai, o atskiros bibliotekos pagal savo poreikius.

Eilė respublikos bibliotekų savo skaitytojams jau yra išleidusios vadovus bei atmenas, reklaminius plakatus bei lapelius. Atmena skaitytojams turime laikyti ir leidinį „Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka“ (1961 m.), nors jo tiražas ir buvo išplatintas ne tarp skaitytojų, o išsiuntinėtas bibliotekoms.

Vykdam TSKP CK nurodymą plačiau atverti bibliotekų duris, kad kiekviena knyga atneštų naudos kuo didesniai skaitytojų skaičiui, šių leidinių reikšmė ypač išauga. Atmenas, lapelius, plakatus, informacijas spaudoje ir kt. turi plačiai naudoti visos bibliotekos, informuodamos savo skaitytojus apie knygų turtais ir pasinaudojimo jais galimybes, naujai gautus leidinius ir masinį darbą ir pan. Didelę reikšmę turėtų ir vadovų po atskirų tipų arba atskirų miestų bibliotekas paruošimas.

Mokslinio tyrimo darbų publikacijos. Jau dabartiniame bibliotekų vystymosi etape mokslinio tyrimo darbas turi vaidinti žymų vaidmenį.

¹⁶ Чубарьян О. С. Общее библиотековедение. М., «Советская Россия», 1960, с. 193.

¹⁷ Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos 1961 m. darbo ataskaita K., 1961, p. 21—22. (Mašinraštis.)

„Tai labai reikšmingas darbas,— rašo drg. V. Jakelaitis,— kai aplink tiek daug naujo, kai stačiai kasdien mūsų darbo praktika reikalauja teorinio apibendrinimo, kuris iš karto palengvintų šimtams ir tūkstančiams bibliotekininkų ieškojimus ir naujo patyrimo įgyvendinimą su mažiausiomis paklaidomis“¹⁹. Ateityje, vystantis bibliotekų darbui, mokslinių apibendrinimų reikšmė didės.

Siekiant nesklaidyti jėgų ir nukreipti visų respublikoje turimų mokslinio tyrimo darbui pajėgių kadry dėmesį į aktualiausių ir neatidėliotųjų teorinių bei praktinių problemų sprendimą, metodinio darbo centrai turi paruošti bendrą, jungtinę tematiką ir organizuoti tyrinėjimo darbus.

Straipsniai apie mokslinio tyrimo darbo rezultatus gali būti skelbiami Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinės bibliotekos leidinyje „Bibliotekininkystė ir bibliografija“, Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbuose „Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai“, o kai kurie iš jų ir informaciniame biuletenyje „Bibliotekų darbas“. Tiek skelbto, tiek ir neskelbto mokslinio tyrimo darbo išvados turi būti panaudojamos, ruošiant specialiąją literatūrą, vadovaujant bibliotekų tinklui bei ruošiant naujus kadrus.

Jau atlikti dideli darbai, kuriant specialiosios bibliotekinės literatūros leidinių sistemą ir aprūpinant jais respublikos bibliotekas. Bibliotekininkai savo dispozicijoje turi kelias dešimtis įvairios tematikos ir paskirties leidinių. Juos paruošiant ir panaudojant sukauptas patyrimas leidžia daryti apibendrinimus ir išvadas.

Metodinių leidinių ruošimui respublikoje būdingas stichiškumas. Tiek leidinių skaičius, tiek ir jų tematika ar tiražas priklauso nuo atskiro metodinio centro pajėgumo ir nuo subjektyvių jo sugebėjimų teisingai šiuos klausimus išspręsti. Ne visi išėję leidiniai yra vienodai būtinai bibliotekų darbui respublikoje, ne visų leidinių tiksliai nustatyta apimtis, paskirtis ir pan. Ne visi specialiuųjų leidinių tipai vystosi proporcingai. Antai pasigendame dokumentinės, instruktyvinės-direktyvinės medžiagos ir ypač V. Lenino ir N. Krupskajos veikalų apie bibliotekas leidinių. Pasigendame ir vadovėlinio tipo leidinių, nors jų pareikalavimas yra didelis.

Metodinių leidinių tipas nustatomas, atsižvelgiant į jų paskirtį. Kiekvienas leidinio tipas turi savo poveikio sferą bei savo „amžių“, t. y. produktyvaus bei intensyvaus praktinio panaudojimo bibliotekose laiką.

Metodinio darbo teoriją dar nėra išnagrinėjusi specialiosios bibliotekinės literatūros leidinių tipų turinio klausimų, nėra nušvietusi atskirų tipų leidinių poveikio sferų bei jų tarpusavio santykių, nėra davusi atitinkamų rekomendacijų metodistams-praktikams.

Ne visiems leidiniams tiksliai nustatomas tipas, juos ruošiant, atskiri leidiniai kartais perkraunami nebūdinga jų tipui medžiaga. Antai praktinėse arba metodinėse priemonėse neretai randama smulkių nurodymų bei greitai senstančių pavyzdžių. Pasitaiko klaidų, sprendžiant rinkinių sudarymo klausimus. Visa tai trumpina metodinių leidinių panaudojimo „amžių“, mažina jų efektyvumą.

Sudaryti leidinių sistemą prasminga tik tuo atveju, jeigu šie leidiniai panaudojami bibliotekų darbe. Metodinio leidinio paruošimas ir jo panaudojimas — dvi neatskiriamos vieno proceso dalys. Kūrybiškai naudojantis leidiniu, kaupiasi tam tikras patyrimas. Bibliotekininkų mintys apie atskirą leidinį, jo panaudojimo patyrimas yra svarbus, ruošiant

¹⁹ Jakelaitis V. Septynmečio ketvirtieji — didžiųjų darbų metai. — „Bibliotekų darbas“, 1962, Nr. 1, p. 5.

kitus, tolesnius leidinius. Gerai parengtas metodinis leidinys — kolektyvinio darbo produktas.

Bandymų surinkti nuomones ir atsiliepimus apie atskirus metodinius leidinius jau esama. Tačiau šis darbas dar neišvystytas. Kai kurie leidiniai netgi nerecenzuojami.

Komunizmo statybos planas, nubrėžtas naujojoje partijos Programoje, reikalauja vystyti bibliotekų darbą, plačiau panaudoti knygą darbo žmonių idėjiniam auklėjimui, taip pat mokslui vystyti bei darbo našumui kelti. Nauji reikalavimai iškyla ir metodinei literatūrai, kaip operatyviai ir plačią auditoriją apimančiai pagalbos formai. Reikia išnagrinėti teorinius specialiųjų bibliotekinių leidinių sistemos sukūrimo klausimus, mobilizuoti jėgas reikalingiems leidiniams ruošti bei koordinuoti veiksams, papildant bibliotekas naujais leidiniais. Šiam uždaviniui išspręsti respublikos metodistai objektyvias prielaidas turi.

Vilniaus Valst. universitetas
Bibliotekininkystės katedra

[Iteikta
1962 m. lapkričio mėn.

Priedas

Bibliotekinės literatūros leidinių bibliografija

a) Dokumentinės bei instruktyvinės-direktyvi literatūros leidiniai

Krupskaja N. K. Biblioteki is darbas. Straipsnių rinkinys. V., Valst. polit. lit. 1-kl., 1948. 157 p. 5000 egz.

Kultūros-švietimo darbuotojo vadovas. Paruošė V. Girdžius. V., Valst. polit. lit. 1-kl., 1948. 98 p. (Kultūros-švietimo įstaigų k-tas prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos). 4200 egz.

Bibliotekinės technikos minimumas Lietuvos TSR viešosioms bibliotekoms. (Instrukcija ir apskaitos formos). K., Valst. enc., žod. ir moksl. lit. 1-kl., 1948. 92 p. (Kultūros-švietimo įstaigų k-tas prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos). 4700 egz.

Kultūros-švietimo darbuotojo vadovas. Sudarė V. Girdžius. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl., 1951. 278 p. (Kultūros-švietimo įstaigų k-tas prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos). 4500 egz.

Bibliotekinės technikos minimumas septynmetės ir vidurinės mokyklos bibliotekose. Versta iš 4-ojo patais. ir papild. leid. V., 1954. 31 p. (Lietuvos TSR Švietimo m-ja, Resp. mokytojų tobulinimosi in-tas. Į pagalbą mokyklos bibliotekininkui). Tiražas nenurodytas. Be kainos.

Medicininės bibliotekos darbo minimumas. (Metod. nurodymai raj. ligoninių med. b-koms). Sudarė V. Gutauskas ir M. Maslauskienė. V., 1954. 36 p. (Lietuvos TSR Sveikatos aps. m-ja. Valst. moksl. medicinos b-ka). 500 egz. Nemokamai.

Bibliotekinės technikos minimumas Lietuvos TSR masinėms bibliotekoms. Instrukcija ir apskaitos formos. 2-asis, patais. ir papild. leid. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl., 1955. 99 p. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Vyr. kultūros-švietimo įstaigų v-ba). 8000 egz.

Kultūros-švietimo darbuotojo vadovas. Sudarė J. Jankauskas. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl., 1957. 214 p. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Kultūros-švietimo įstaigų v-ba). 5000 egz.

Bibliotekos knygų fondo ir darbo apskaita. Instruktyvi ai nurodymai Lietuvos TSR Liaudies ūkio tarybai pavaldžių žmonių techninių (mokslinių-techninių) bibliotekų darbuotojams. Sudaryt.: G. Samuolis ir S. Brazaitis. V., Centr. techn. inform. biuras, 1959. 48 p. (Lietuvos TSR Liaudies ūkio taryba. Centr. moksl.-techn. b-ka). 1300 egz. Be kainos.

Pirmosios Tarybų Lietuvos bibliotekininkų konferencijos medžiagos rinkinys. Sudaryt. S. Elsbergas. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl., 1960. 170 p. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Kultūros-švietimo įstaigų v-ba. Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2400 egz.

Medicininės bibliotekos darbo minimumas. 2-asis leid., patais. ir papild. (Metod. nurodymai raj. ligoninių med. b-koms). Paruošė N. Vėgėlytė. V., 1962. 16 p. (Lietuvos TSR Sveikatos aps. m-ja. Valst. moksl. medicinos b-ka). 150 egz. Be kainos.

b) Gamybinės-parankinės priemonės

Tropovskis L. N. Dešimtainė klasifikacija. Lietuvos TSR bibliotekoms pritaikytos lentelės. Išvertė, spaudai paruošė ir pritaikė I. Kisinas. K., Valst. enc., žod. ir moksl. lit. 1-kl. 1947. 280 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai). 3300 egz.

Kisinenė V. Autorinės lentelės Lietuvos TSR bibliotekoms. V., Valst. polit. moksl. lit. 1-kl. 1949. 150 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai). 3000 egz.

Bendrines spaudinių aprašo taisyklės masinių bibliotekų katalogams ir bibliografinėms rodyklėms. Išvertė ir pritaikė Lietuvos TSR bibliotekoms I. Kisinas. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1955. 201 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Vyr. kultūros-švietimo įstaigų v-ba). 6000 egz.

Žodžių trumpinimo spaudinių apraše taisyklės ir santrumpų sąrašas. V., 1955. 35 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai. Metod. medžiaga bibliogr. ir bibliotekininkystės klausimais. Sąs. 1). 2000 egz. Nemokamai.

Geografinės rodyklės sudarymo instrukcija. V., 1956. 27 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai. Metod. medžiaga bibliogr. ir bibliotekininkystės klausimais. Sąs. 5). 1500 egz. Nemokamai.

Bibliotekinė ir bibliografinė terminologija. Sąs. 1. Sudarė I. Kisinas. V., 1956. 48 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai. Metod. medžiaga bibliogr. ir bibliotekininkystės klausimais. Sąs. 6). 3000 egz. Nemokamai.

Abėcėlinio katalogo organizavimas kaimo, rajoninėse, miestų ir vaikų bibliotekose. (Instruktyviniai-metod. nurodymai). K., 1956. 36 p. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Kultūros-švietimo įstaigų v-ba. Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 5000 egz. Nemokamai.

Sisteminis katalogas. Metodika ir klasifikacijos lentelės kaimo b-koms. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1958. 70 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai). 5000 egz.

Abėcėlinio katalogo organizavimas kaimo bibliotekose. (Instruktyviniai-metod. nurodymai). 2-asis patais. ir papild. leid. Parengė R. Martinaitienė. K., 1958. 60 p. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Kultūros-švietimo įstaigų v-ba. Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Nemokamai.

Kisinenė V. Autorinės lentelės Lietuvos TSR bibliotekoms. 2-asis patais. leid. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1958. 160 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai). 4000 egz.

Didžiųjų raidžių spaudinių apraše rašymo taisyklės. Sudarė T. Cyžas. V., 1961. 27 p. (Lietuvos TSR Knygų rūmai. Metod. medžiaga bibliogr. ir bibliotekininkystės klausimais. Sąs. 7). 1500 egz. Nemokamai.

Trumposios klasifikavimo lentelės kaimo bibliotekoms. Priedas prie kaimo bibliotekininko vadovo „Kaimo biblioteka“, K., 1961. 66 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz.

Klasifikacijos lentelės vaikų bibliotekoms. K., 1962. 94 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka. Vaikų lit. skyrius). 3000 egz.

c) Vadovėliai mokymo priemonės

Denisjevas V. N. Masinės bibliotekos darbas. Trumpas vadovas pradedančiam bibliotekininkui. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1951. 190 p. su iliustr. 3000 egz.

Denisjevas V. N. Bendroji bibliografija. Mokymo priemonė bibliotek. technikumų moksliviams. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1956. 233 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Kultūros-švietimo įstaigų v-ba). 3500 egz.

Bibliotekininkystė. Kurso programa bibliotekininkystės specialybei. V., 1958. 58 p. (TSRS Aukštojo mokslo m-ja. Vilniaus Valst. V. Kapsuko v. u-tas. Neakivaizd. skyrius). 1000 egz. Be kainos.

Sinkevičius K. Metodinis darbas. Bibliotekininkystės kurso paskaitos konspektas. V., 1960. 76 p. (Vilniaus Valst. V. Kapsuko v. u-tas. Neakivaizd. skyrius). 1000 egz.

Bendrojo lavinimo mokyklų su gamybinio mokymu programos. Specialybė — bibliotekininkas. K., Valst. ped. lit. 1-kl. 1961. 67 p. (Lietuvos TSR Švietimo m-ja. M-klų mokslinio tyrimo in-tas). 600 egz.

d) Praktinės, arba metodinės, priemonės

Freidheimas P. Darbas su periodine spauda bibliotekoje ir klube-skaitlykoje. (Metod. nurodymai). V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1951. 31 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 5000 egz.

Elsbergas S. Kaip organizuoti literatūrinės skaitytojų konferencijas bibliotekoje. (Metod. nurodymai). V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1952. 55 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 5000 egz.

Potapovas M. A. Bibliotekinis darbas rajone. V., Valst. polit. ir moksl. lit. 1-kl. 1952. 100 p. su iliustr. 1200 egz.

Nedzveckaja V. N. ir **Baraškova V. F.** Apie mokyklos bibliotekos darbą. V., 1954. 39 p. (Lietuvos TSR Švietimo m-ja. Resp. mokytojų tobulinimosi in-tas). 3000 egz. Be kainos.

Zemės ūkio literatūros propaganda bibliotekose. (Trumpi metod. nurodymai ir metod. medžiaga). Parengė: S. Elsbergas ir V. Barkauskaitė. K., 1954. 71 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka. Į pagalbą bibliotekininkui). Tiražas nenurodytas. Nemokamai.

Lietuvos TSR Knygų rūmų leidinių panaudojimas bibliotekoje. Parengė T. Cyžas. V., 1955. 77 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Knygų rūmai. Metod. medžiaga bibliogr. ir bibliotekininkystės klausimais. Šas. 3). 3000 egz. Nemokamai.

Kaimo bibliotekos darbo planavimas. Parengė S. Elsbergas. K., 1957. 42 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3500 egz. Nemokamai.

Bibliotekų darbo klausimai. (Straipsnių rinkinys į pagalbą masinių b-kų darbuotojams). V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1958. 160 p. su iliustr. 3000 egz.

Tarpbibliotekinio ir neakivaizdinio abonemento darbas aptarnaujant knyga gyventojus. Parengė P. Misevičienė. K., 1958. 19 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Nemokamai.

Gamtos mokslų literatūros propaganda masinėse bibliotekose. Parengė P. Misevičienė. K., 1958. 44 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Nemokamai.

Kaimo bibliotekos metinė ataskaita. (Instruktyviniai-metod. nurodymai). Parengė P. Mikelinskaitė. K., 1958. 22 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka. Metod. skyrius). 2000 egz. Nemokamai.

Grožinės literatūros propaganda masinėse bibliotekose. Parengė J. Vanagaitė. K., 1959. 50 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Be kainos.

Kilnojamosios bibliotekėlės vedėjo atmena. Parengė P. Misevičienė. K., 1960. 28 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 5500 egz.

Kaimo biblioteka. Kaimo bibliotekininko vadovas. V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1960. 325 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Kultūros m-ja. Kultūros-švietimo įstaigų v-ba. Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz.

Kirlytė S. ir Sarkanaitė B. Vadovavimas skaitymui. (Skaitytojų poreikių pažinimas ir kai kurie diferencijuoto aptarnavimo klausimai masinėse b-kose). K., 1962. 38 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka. Metod. skyrius). 3000 egz.

Pankauskas V. ir Zabelaitė E. Vaikų materialistinės pasaulėžiūros ugdymas. K., 1962. 48 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka. Vaikų lit. skyrius). 3000 egz.

Mituzienė B. Biblioteka ir kraštotyra. Trumpi metod. nurodymai masinėms b-koms. K., 1962. 39 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz.

e) Metodinė medžiaga

Rinkiminės literatūros paroda bibliotekoje. Medžiaga literatūros parodai rinkimų į Lietuvos TSR sričių, rajonų, miestų, apylinkių ir gyvenviečių Darbo žmonių deputatų tarybas metu. K., 1950. 23 p. (Lietuvos TSR Valst. centr. b-ka. Bibliogr. skyrius ir bibliotekininkystės kabinetams). 4000 egz. Nemokamai.

Bibliotekos darbas su knyga ir laikraščiu pavasario sėjos metu. Trumpi metod. nurodymai ir rekomend. literatūros bibliogr. rodyklė. Paruošė: S. Elsbergas ir S. Tomonis. K., 1951. 34 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka. Biblioteki inkystės kabinetas ir bibliogr. skyrius). 1200 egz. Nemokamai.

Bibliotekų darbas įgyvendinant TSKP XX suvažiavimo nutarimus. Metod. ir bibliogr. medžiaga. K., 1956. 75 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3500 egz. Be kainos.

Visasajunginės Zemės Ūkio Parodos dalyvių pasiekimų propaganda bibliotekoje. Parengė S. Misevičienė. K., 1956. 21 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Nemokamai.

Bibliotekų darbas. (Metod. medžiagos rinkinys skaitytojų konferencijoms). K., 1956. 53 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 4000 egz. Nemokamai.

Aptarkime šias knygas. (Metod. medžiagos rinkinys skaitytojų konferencijoms). K., 1956. 30 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2000 egz. Nemokamai.

Bibliotekų darbas sutinkant Didžiojo Spalio 40-metį. (Metod. ir bibliogr. medžiaga). K., 1957. 87 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3500 egz. Be kainos.

Metodinės medžiagos rinkinys bibliotekų masiniam darbui. K., 1957. 47 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2500 egz. Nemokamai.

Metodinė medžiaga literatūrinėms skaitytojų konferencijoms. K., 1958. 25 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2000 egz. Nemokamai.

Lietuvos Komunistų partijos ir 1918—1919 metų proletarinės revoliucijos Lietuvoje 40-sios metinės. (Bibliogr. ir metod. medžiagos rinkinys). Sudarė: E. Lagauskienė ir R. Martinaitienė. K., 1958. 117 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Nemokamai.

Bibliotekų darbas su vaikais ugdant juose fizinio darbo įgūdžius. (Metod. medžiaga). Sudarė K. Povylius. K., 1958. 22 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2500 egz. Nemokamai.

Kaip pravesti temines skaitytojų konferencijas pramonės įmonių ekonomikos klausimais. (Iš to paties pavadinimo M. I. Levino ir I. F. Pokrovskio paruoštos medžiagos vertė ir pritaikė R. Martinaitienė ir K. Povylius). K., 1958. 23 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 1000 egz. Nemokamai.

I pagalbą propaguojant TSKP neeilinio XXI suvažiavimo nutarimus ir medžiagą. Metod. ir bibliogr. medžiagos rinkinys. Sudarė E. Lagauskienė ir K. Povylius. K., 1959. 93 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz.

Vladimiras Leninas. (Metod. ir bibliogr. medžiagos rinkinys). K., 1960. 100 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2500 egz.

Kovų ir pergalių keliu. (Metod. ir bibliogr. medžiagos rinkinys). Sudarė R. Kriaučiūnaitė ir kt. K., 1960. 81 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2500 egz.

Mikelinskaitė P., Misevičienė P. ir Sarkanaitė B. TSKP XXII suvažiavimo dokumentų propaganda bibliotekose. (Metod. medžiagos rinkinys). K., 1962. 51 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka. Metod. ir vaikų lit. skyriai). 3000 egz.

f) Bibliotekų darbo patyrimo aprašymai

Knygos propagavimas vaikų tarpe. (Iš Maskvos bibliotekų darbo patyrimo). V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1954. 64 p. (TSRS Valst. V. I. Lenino v. b-ka. Moksl.-metod. bibliotekininkystės kabinetas). 5000 egz.

Tiskūnų kaimo bibliotekos darbo patyrimas propaguojant žemės ūkio literatūrą. Parengė V. Barkauskaitė ir S. Elsbergas. K., 1954. 29 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Nemokamai.

Misevičienė P. Sokų kaimo bibliotekos darbo patyrimas. K., 1956. 35 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2000 egz. Be kainos.

Janulevičienė J. Taip mes dirbame su jaunaisiais skaitytojais. (Alytaus miesto vaikų bibliotekos darbo patyrimas). K., 1957. 39 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2500 egz. Nemokamai.

Literatūrinis teismas. Parengė J. Vanagaitė. K., 1958. 47 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz. Be kainos.

Iš kaimo bibliotekų darbo patyrimo. Straipsnių rinkinys. K., 1960. 78 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2000 egz.

Biblioteka kovoję prieš religinius prietarus. (Straipsnių rinkinys). K., 1961. 81 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 4000 egz.

Pankauskas P. ir Sarkanaitė B. Karšta širdis. (Pasakojimai apie kaimo b-ką). V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1961. 60 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2000 egz.

Žemės ūkio literatūros propaganda masinėse bibliotekose. Sudarė K. Povylius ir P. Mikelinskaitė. K., 1962. 47 p. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 2000 egz.

g) Informaci leidini

Vilniaus Valst. V. Kapsuko vardo universiteto Mokslinės bibliotekos vadovas. Sudarė S. Vaidinauskaitė, I. Vaitkevičiūtė, L. Vladimirovas. V., 1958. 70 p. su iliustr. (Vilniaus Valst. V. Kapsuko v. u-tas). 5000 egz.

Lietuvos TSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka. Sudarė A. Ivaškevičius. V., Lairk. ir žurn. l-kla, 1959. 82 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Mokslų akad. Centrinė b-ka). 5000 egz.

Centrinė mokslinė-techninė biblioteka. Trumpa apžvalga. Paruošė A. Kancleris. V., Resp. moksl.-techn. informacijos ir propagandos in-tas, 1960. 24 p. (Lietuvos TSR Liaudies ūkio taryba). 5000 egz.

Mūsų biblioteka. Atmintinė Vilniaus masinės b-kos Nr. 3 skaitytojams. Parengė K. Sinkevičius. V., 1961. 16 p. su iliustr. (Vilniaus m. DZDT Vykd. k-to Kultūros skyrius). 2500 egz. Be kainos.

Lietuvos TSR Valstybinė respublikinė biblioteka. Atmena skaitytojui. Sudarė K. Povylius. K., 1961. 38 p. su iliustr. (Lietuvos TSR Valst. resp. b-ka). 3000 egz.

h) Mokslinio tyrimo darbų publikacijos

Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. universiteto Mokslinės bibliotekos metraštis... V., 1958—1961. (Vilniaus Valst. V. Kapsuko v. u-tas).
...1957. V., 1958. 144 p. 600 egz.
...1958—1959. V., 1961. 310 p. 500 egz.

Bibliotekininkystė ir bibliografija. T. 1. V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1961. 350 p. (Lietuvos TSR Mokslų akademija. Centr. b-ka). 1000 egz.

Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai. T. 1—2. V., Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1961—1962. (Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai).
T. 1. 1961. 172 p. 2500 egz.
T. 2. 1962. 217 p. 2200 egz.

ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БИБЛИОТЕК ЛИТОВСКОЙ ССР МЕТОДИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРОЙ

К. СИНКЯВИЧЮС

Резюме

В системе средств методического руководства работой библиотек особое значение имеют методические издания. Обеспечение ими сети библиотек в соединении с определенным контролем над тем, как библиотекари пользуются этими изданиями, позволяет в короткое время оказать необходимое методическое влияние на практически неограниченное количество библиотек, вносит изменения в организацию других форм методической помощи — семинаров, консультаций, выездов и т. д., повышает их действенность.

Обеспечению библиотек методической литературой в республике уделяется большое внимание. Научно-методическими центрами с 1947 года издано более 70 отдельных методических изданий и 40 номеров информационного бюллетеня «Библиотеку дарбас» («Библиотечная работа»). Выявляется определенная система методических изданий.

Задачи развития библиотечного дела в стране, выдвинутые новой Программой партии, требуют развития и усовершенствования дела обеспечения библиотек специальной литературой.

Для успешной работы библиотеки необходимо не бесчисленное количество разработок, консультаций, пособий и т. п., а логически построенная система методических изданий, в которой одно издание не повторяет и не дублирует другое, а каждое из них имеет свои задачи и свою сферу действия.

Система методических изданий в республике создавалась стихийно, без должного теоретического основания. В итоге не все типы необходимых изданий развивались с равной интенсивностью, наблюдалось нерациональное слияние разнотипного материала, не все библиотеки одинаково интенсивно обеспечивались методическими изданиями.

В практике методической работы вырисовываются следующие типы методических изданий:

а) Издания документов, директивных и инструктивных материалов. К ним относятся издания бессмертного наследия по библиотечному делу В. И. Ленина и Н. К. Крупской, а также постановления Партии и Правительства, издания инструкций, положений, резолюций и других директивных общебиблиотечных материалов.

б) Издания производственно-подручных пособий, необходимых в ежедневной работе библиотекаря для обеспечения производственного процесса (таблицы классификации, авторские знаки и т. д.).

в) Издания учебников и учебных пособий для всех звеньев подготовки и обучения библиотечных кадров, включая самостоятельное изучение библиотечного дела.

г) Издания практических пособий — своеобразных учебников и учебных пособий для библиотекарей-практиков, имеющих целью дать им основные сведения по вопросам организации и содержания работы библиотеки и оказать практическую помощь в их повседневной деятельности.

д) Издания методических разработок, имеющих целью оказать библиотечным работникам оперативную помощь в деле организации и содержания работы библиотеки, соответственно текущим задачам работы библиотек.

е) Издания описаний передового опыта работы библиотек, способствующих его пропаганде и внедрению в работу других библиотек, помогающих поднять уровень работы всех библиотек.

ж) Издания информационного и рекламного характера, предназначенных для широких кругов читателей, имеющих целью помочь им пользоваться библиотеками и их книжными фондами.

з) Публикации итогов научно-исследовательской работы по проблемам теории и практики библиотековедения и библиографии.

Каждый тип издания имеет свое «читательское» назначение, свою сферу действия, свой «век», т. е. срок практической годности для использования. Насыщение, например, практических пособий быстро стареющим материалом или мелкими, порой рецептурными, указаниями сокращает их век. С другой стороны, тщетны бывают попытки создать «капитальные» издания методических разработок, рассчитанных на длительное использование. Часто бывают практически не рентабельными и заманчивые идеи поместить в один сборник разнотипный материал на одну тему.

Недостатки в деле обеспечения библиотек методической литературой отчасти вызваны и тем, что теория методической работы еще не изучила вопроса классификации методических изданий, и их составители идут «ошупью». Изучение этого вопроса поможет быстрее и полнее обеспечить потребности библиотек в методических изданиях.
